

Et nyt koncept for aktivitetstilbud til ældre borgere i København

Københavns Kommunes dagtilbud til ældre hjemmeboende borgere står overfor en videreudvikling efter Sundheds- og Omsorgsudvalgets vedtagelse af ældrepolitikken i oktober 2007. Et af målepunkterne i ældrepolitikken er, at Københavns Kommune udarbejder en strategi for udvikling af dagtilbud for hjemmeboende ældre.

Sundheds- og Omsorgsforvaltningen præsenterer hermed et koncept, som kan være udgangspunkt for en videreudvikling af området i årene 2009 - 2010. Konceptet tager udgangspunkt i ny dokumenteret viden og lever op til målsætninger i Ældrepolitikken. Konceptet repræsenterer et paradigmeskifte - fra at se borgeren som passiv modtager af hjælp - til at se borgeren som en ressource, der er en aktiv medspiller i eget og i andres liv.

1. Baggrund for videreudviklingen

Videreudviklingen af det nuværende dagtilbud er nødvendig af flere årsager. Blandt andet er den nye generation af ældre ved bedre helbred, har andre interesser og prioriterer oplevelser og udfordringer i langt højere grad end tidligere.

En interviewundersøgelse blandt ældre borgere, foretaget af Gallup i januar 2009 for Sundheds- og Omsorgsforvaltningen, viser at der er et formidlings- og imageproblem i forbindelse med det nuværende dagtilbud. Af interviewene fremgår det, at interviewpersonerne generelt har et ringe kendskab til dagtilbuddet og forbinder det med pleje og omsorg af meget svage ældre mennesker.

Lokalområdernes visitatorer giver udtryk for, at der er en faldende interesse for at blive visiteret til dagtilbuddet. Dette ses helt konkret ved faldende belægningsprocenter på dagtilbuddene generelt – udover hvad der kan forklares med demografi.

Figur 1 Belægningsprocenter og priser

Pladstype	Antal pladser	Antal tilmeldte borgere	Gennemsnitspris pr. tilmeldt borger	Belægningsprocent i gennemsnit	Variation i belægningsprocent
Dagcenter	613	1171	29.000	76 %	35 % - 100 %
Daghjem	312	495	86.000	83 %	47 % - 100 %

Konceptet bygger på ny viden om betydningen af at have sociale relationer og meningsfulde aktiviteter. Ældre mennesker, der har et aktivt og tilfredsstillende liv, også

har et godt selv vurderet helbred. Mennesker med et godt selv vurderet helbred har generelt mindre sygelighed. Dette understøttes af resultater fra Gallup-undersøgelsen, hvor interviewpersonerne svarer, at nøgleværdierne ved at deltage i aktiviteter er det sociale, det udfordrende, sundhedsaspektet og oplevelsen af at kunne bidrage med noget meningsfuldt – hvilket har stor betydning for de ældres oplevede livskvalitet, glæde og velvære.

De faldende belægningsprocenter kan muligvis afspejle, at der i forbindelse med videreudvikling af det eksisterende dagtilbud er behov for tydeligere visitationskriterier. I dag afhænger visitationen til de forskellige dagcentre og daghjem i nogen grad af de professionelle aktørers viden om det enkelte lokalområdes konkrete aktiviteter. Interviewpersonerne i Gallupundersøgelsen er således typisk startet i et dagtilbud, fordi deres helbred er blevet forringet. Det kan fx være i forbindelse med genoptræning efter en operation eller gennem en hjemmehjælp, at de har fået kontakt til dagtilbuddet. De faldende belægningsprocenter kan ydermere afspejle, at tilbudet i nogle områder ikke matcher borgernes ønsker og behov.

Kommunerne er via Servicelovens § 86 stk. 2 forpligtet til at stille et vedligeholdende tilbud til rådighed for borgere med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne – eller særlige sociale problemer. Yderligere skal tilbuddet tænkes sammen med andre tilbud efter serviceloven og anden lovgivning, så der ydes en helhedsorienteret indsats, der er tilpasset den enkelte borgers særlige behov. Der er ligeledes et bekendtgørelseskrav om, at der en gang årligt udarbejdes kvalitetsstandarder for den vedligeholdende indsats.

De nye aktiviteter tager udgangspunkt i de nuværende fysiske rammer og omfatter såvel aktiviteterne på de nuværende dagcentre som på daghjem. Målet med processen er implementering af et aktivitetstilbud, der - i samspil med kommunens øvrige tilbud – tilgodeser de ønsker, som nutidens ældre har til den kommunale service på aktivitetsområdet. Videreudviklingen kan yderligere sikre, at Københavns Kommunes fortsat lever op til krav i love og bekendtgørelser på området.

Sundheds- og Omsorgsforvaltningen bruger i øjeblikket ca. 88 mio. kr. årligt på drift af dagcentre og daghjem, herunder bruges 15 mio. kr. til transport. Et af formålene med videreudviklingen er derfor samtidig at optimere anvendelsen af midlerne ind i tilbud, der skaber merværdi for brugerne.

2. Målgruppe og formål for fremtidens aktivitetstilbud

Målgruppen for aktivitetstilbuddet

Aktivitetstilbuddet har ældrepolitikens tre grupper af borgere som sin overordnede målgruppe:

- borgere 65+ - der modtager megen hjælp
- borgere 65+ - der modtager lettere hjælp
- borgere 65+ - der ikke modtager hjælp

En borger i målgruppen vil være i risiko for – eller har – en nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer, og har derfor behov for støtte til at leve et

aktivt og selvstændigt hverdagsliv. Det vil sige, at borgeren har behov for et eller flere af følgende tilbud i dagtimerne:

- støtte til at afdække meningsfulde aktiviteter og til at udføre disse alene eller sammen med andre
- støtte til at skabe og vedligeholde sociale relationer
- støtte til sundhedsfremmende aktiviteter fx motion
- pleje og omsorg

Fokus i konceptet vil først og fremmest være på de to grupper af borgere, der modtager hjælp, på grund af den særlige forpligtelse i lovgivningen overfor disse grupper. Disse borgere kan – efter en individuel vurdering visiteres:

- til et målrettet længerevarende forløb i aktivitetscenterregi, hvor der skal tages stilling til formål og en evt. revisitation senest efter ét år.
- eller til et korterevarende (max 3. mdr.) forløb i hjemmet/plejeboligen med gradvis involvering af hjemmepleje/plejepersonale, som selvstændigt varetager opgaven ved afslutningen af forløbet.

Intentionen er imidlertid også at inddrage den mere friske gruppe af 65+ borgere, dels som ressource i det frivillige arbejde og dels som deltagere i aktivitetstilbuddet på sigt. Formålet med en tidlig inddragelse er, at det nye aktivitetstilbud dermed får mulighed for at forebygge ensomhed og tab af funktion på et tidligere tidspunkt end i dag.

Samlet set er målgruppen for aktivitetstilbuddet derfor meget bred. Det betyder, at det lokale aktivitetstilbud skal have en tilsvarende bred vifte af aktiviteter at tilbyde borgerne. Det kan være alt fra at tilbyde lokaler til undervisning og møder, til at tilbyde pleje og omsorg i dagtimerne for de svageste borgere.

Formål med aktivitetstilbuddet

Formålet med aktivitetstilbuddet er at sikre at den enkelte borger, opretholder et selvstændigt, aktivt og meningsfuldt liv på egne præmisser, hvilket understøtter Ældrepolitikens målsætninger for området.

Aktivitetstilbuddet kan understøtte det overordnede formål ved at tilbyde aktiviteter:

- hvor den enkelte borger kan bruge sine kompetencer og ressourcer
- der fremmer både tætte og brede sociale relationer
- der har fokus på betydningsfulde aktiviteter for den enkelte
- der foregår under fleksible rammer og efter behov
- der indeholder sundhedsfremmende og forebyggende tiltag

Altså skal der være tale om et aktivitetstilbud, som giver mulighed for at vedligeholde funktioner og færdigheder, og herigennem forebygge et funktionstab. Derudover skal de fremtidige dagtilbud indeholde aktiviteter for både ressourcestærke og ressource svage borgere.

3. Principper for arbejdet i aktivitetstilbuddet

Aktivitetstilbuddet skal forstås som en samarbejdsproces mellem en borger, evt. pårørende og fagfolk, der giver borgeren mulighed for at udføre meningsfulde aktiviteter,

være en del af sociale fællesskaber, deltage i eller modtage sundhedsfremmende og forebyggende tilbud og tage del i samfundslivet.

Konceptet for aktivitetstilbuddet følger Københavns Kommunes værdigrundlag:

- Borgerne som ressource - de er en del af løsningen.
- Gennemsigtighed - tydelige afgørelser, serviceniveau og kvalitet.
- Faglighed - den bedste viden, læring og kunnen omsat til handling.

Borgerne som ressource

At borgerne betragtes som en ressource betyder, at der er en høj grad af brugerinvolvering i forhold til indhold og organisering af aktiviteterne i tilbuddet. Det er borgerne, der identificerer egne ressourcer, kompetencer, ønsker og behov. Det er med andre ord borgerne, der skaber idéer og bidrager efter evne til gennemførelsen af aktiviteter. Det er derfor vigtigt, at medarbejderne afstemmer aktiviteterne efter brugernes eksisterende/kommende behov og ønsker.

Aktiviteterne er placeret der, hvor det giver mening og muligheder for borgerne at udføre aktiviteterne. Det kan fx være i lokaler i et ældreboligkompleks, i en kolonihave, på fiskekutteren, eller i den ældres bolig på plejehjemmet, hvilket også betyder, at medarbejderne er der, hvor aktiviteten udføres.

Gallup-undersøgelsen understreger, at det er af stor betydning for borgerne, at aktiviteterne foregår på de tidspunkter hvor deres ressourcer er de største. Det betyder, at der er et ønske om, at aktiviteterne foregår på fleksible tidspunkter og at transport til og fra aktiviteter tilpasses dette.

Gennemsigtighed

Princippet om gennemsigtighed betyder, at der er udarbejdet kvalitetsstandarder, visitationskriterier og forløbsbeskrivelser, som samlet set beskriver aktivitetstilbuddet.

Som noget nyt er det tanken, at 65+ borgeren tilbydes tre forskellige typer af forløb som indgange til brug af aktivitetstilbud:

- En introduktionsperiode på op til tre måneder, efterfulgt af et målrettet og tidsbegrænset visiteret tilbud på et aktivitetscenter eller en aktivitetssatellit. Tilbuddet gives som et kombineret åbent og visiteret forløb efter servicelovens § 79 og § 86.
- En introduktionsperiode på op til tre måneder, efterfulgt af en mulighed for at deltage i et åbent tilbud efter servicelovens § 79.
- Et korterevarende målrettet visiteret tilbud i eget hjem eller i plejebolig i samarbejde med plejepersonale efter servicelovens § 86.

Indholdet, organiseringen om medarbejderkompetencer for hver enkelt af de tre typer af forløb er beskrevet i faglige forløbsbeskrivelser.

Ovenstående tre indgange til brug af aktivitetstilbud skal sikre en ensartet visitation, men samtidig også sikre en fleksibel udnyttelse af aktivitetstilbuddet.

Faglighed

Medarbejdergruppen i aktivitetstilbuddet er sammensat, så der er mange forskellige kompetencer repræsenteret. På nuværende tidspunkt er der flest ansat med pleje- og omsorgsfaglig uddannelse. Det er vigtigt, at staben af medarbejdere sammensættes så den hele tiden bidrager til et helhedsorienteret tilbud, der er i overensstemmelse med borgerens ressourcer, ønsker og behov. Helt grundlæggende bør medarbejderne have gerontologiske og pædagogiske kompetencer. Herudover bør medarbejderne have specifik viden om meningsfulde aktiviteter og deres betydning for mennesker, viden om udvikling af sociale relationer og metodisk viden om hvordan sociale udviklingsprocesser fremmes.

Endelig bør der i medarbejdergruppen være konkret viden og færdigheder i forhold til at opfylde de basale behov for sund kost og motion, og til at kunne udføre de hyppigst valgte udendørs- og indendørs aktiviteter. Endelig skal der også være kompetencer indenfor pleje og omsorg til den svageste del af målgruppen.

Tværfagligheden og samarbejdet på tværs af dagtilbuddene bør fremmes med henblik på videndeling, erfaringsudveksling og udvikling af en responsiv og dynamisk kultur.

4. Det lokale aktivitetstilbud

Samarbejde og synergi

I det fremtidige aktivitetstilbud skal der findes frem til en ny form for organisering, som sikrer, at aktivitetscentre med særlige kompetencer samarbejder med lokale § 79 klubber, foreninger, aktiviteter og lokale ressourcepersoner. Dette for at skabe synergier, baseret på, at alle interessenter samarbejder om at skabe differentierede tilbud, der supplerer hinanden.

Man kunne fx forestille sig en tværgående funktion på tværs af de kommunale og frivillige tilbud, som koordinerer og formidler alle lokalområdets aktiviteter til borgerne. Funktionen kunne fx være placeret i tilknytning til en café/ mødested for alle 65+ årige i lokalområdet, hvor borgerne kan mødes, få information, skabe kontakter og udveksle idéer til og erfaringer om aktiviteter.

Specialisering og bredde

En af udfordringerne med det nye koncept bliver at få aktivitetstilbuddet bredt ud i lokalområderne og ikke mindst til de boligområder, hvor de ældre bor og har deres dagligdag. Det skal sikres, at der er en bred vifte af aktiviteter i de fem lokalområder samtidig med, at der er en samhørighed mellem alle de aktivitetstilbud, som findes i det pågældende område – visiterede som ikke-visiterede.

Det specialiserede og visiterede tilbud til de mindre ressourcestærke borgere kunne derfor placeres på et centralt aktivitetscenter eller i en satellit. Her er det vigtigt at hele viften af visiterede tilbud findes i hvert lokalområde fx støtte til aktiviteter og sociale relationer, tilbud om træning og motion, samt omsorg og pleje, idet der er tale om aktiviteter for borgere med særlige behov.

Viften af åbne, blivende aktivitetstilbud for de mere ressourcestærke borgere bør

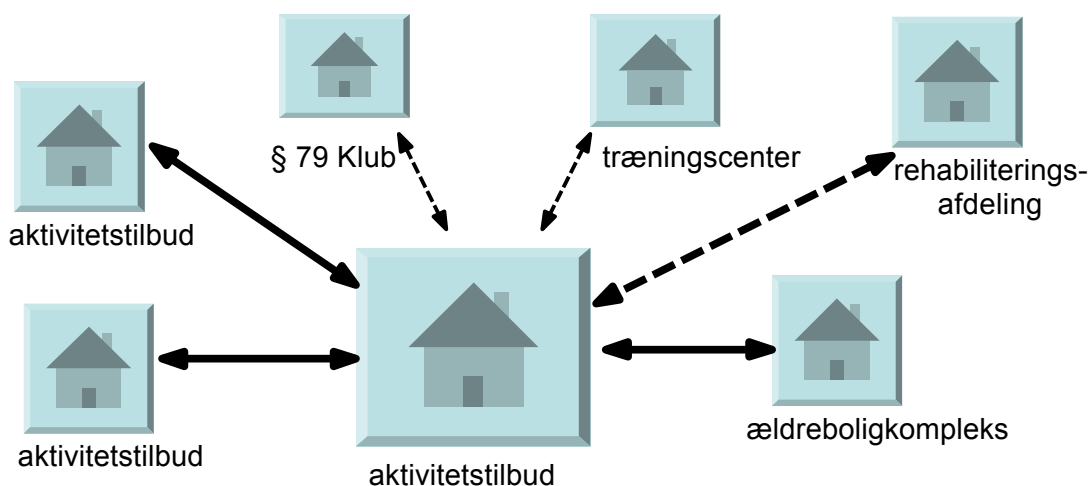
etableres og drives i samarbejde med det lokale civilsamfund, boligselskaber, klubtilbud under § 79 og forvaltningens institutioner i lokalområdet. Man kunne forestille sig at en medarbejder/frivillig fulgte en borger over i et nyt aktivitetstilbud i en overgangsperiode, at en klub/forening fungerede som aktivitetssatellit, at et boligselskabs sociale medarbejdere arbejdede sammen med aktivitetsscentrets medarbejdere i et beboerlokale osv.

Fagligt miljø

Medarbejderne fra det centrale aktivitetscenter, satellitterne og frivillige samarbejder om det lokale aktivitetstilbud, herunder også om aktivitetstilbuddet i borgernes hjem/plejehjem. Alle medarbejdere er tilknyttet det centrale aktivitetscenter, men er placeret der, hvor der er brug for deres kompetencer. På denne måde kan det sikres, at alle aktivitetstilbuddets medarbejdere er i et fagligt udviklingsmiljø, at frivillige lokale kræfter inddrages, og at aktivitetstilbuddet forankres i borgernes lokale miljø. Sidstnævnte er en forudsætning for at kunne give rammer og muligheder for opretholdelsen af stabile sociale netværk.

Fysisk organisering

Forslaget er at etablere et centralt center i hvert lokalområde, som rummer muligheder for mange forskellige aktiviteter. Hertil er der knyttet en række satellitter, som kan være placeret tæt på større grupper af ældre borgere som fx i større boligkomplekser, eller i forbindelse med aktivitetsmuligheder fx i kolonihaveforeninger og lystfiskerklubber. Som udgangspunkt placeres aktivitetscentre og satellitter i eksisterende dagtilbudslokaler.

På længere sigt kunne aktivitetscenteret med fordel være lokaliseret i sammenhæng med andre kommunale tilbud fx træningscenter, rehabiliteringsafdeling og sygeplejeklinik. Det ville være med til at lette overgangen mellem de forskellige tilbud og sikre sammenhæng for borgerne, ligesom det ville forenkle koordineringen mellem tilbuddene og skabe grobund for en faglig synergieffekt.

Formidling

Interviewundersøgelsen gennemført i samarbejde med TNSGallup viser, at der blandt

den potentielle målgruppe for det nuværende dagtilbud er en manglende viden om udbuddet af aktiviteter, hvilket kan betyde, at borgerne ikke får kontakt til et dagtilbud.

Hvis det nye aktivitetstilbud skal have mulighed for at forebygge ensomhed og tab af funktion, skal det ind i borgernes bevidsthed og dagligliv på et tidligere tidspunkt end i dag. Det betyder at en bred og tydelig formidling af det samlede lokale aktivitetstilbud til alle +65 årige borgere bliver meget betydningsfuld for det fremtidige aktivitetstilbud.

Medarbejdere i kommunale enheder fx træningscentre, rehabiliteringsafdelinger og hjemmepleje bliver derfor vigtige informanter i forhold til de to svageste målgrupper. Der bør derfor være et tæt samarbejde mellem aktivitetscentrene og de øvrige kommunale enheder om, at informere om – og motivere til – at borgerne udnytter de muligheder for aktiviteter, der er i netop deres lokalområde.

For den friskeste målgruppe kunne den tidligere beskrevne tværgående funktion, som koordinerer og formidler alle lokalområdets aktiviteter til borgerne, være en nyskabelse. En café/ mødested for alle 65+ årige i lokalområdet, hvor borgerne mødes fx når de går på pension, mister en samlever eller på anden måde befinder sig i en overgangssituation kunne medvirke til, at den enkelte borger opretholder et selvstændigt, aktivt og meningsfuldt liv på egne præmisser.

Merværdi for borgerne

Samlet set skal en videreudvikling af det nuværende dagtilbud være med til at sikre en merværdi for borgerne i kraft af, at der sikres en større mangfoldighed og sammenhæng mellem lokalområdets aktivitetstilbud.

De nye ældre kommer med nye ressourcer, behov og ønsker, som medfører mindre søgning til de nuværende tilbud. Aktivitetstilbuddet skal derfor rumme en tilbudsvifte, så alle lokalområder har bredde og forskellighed i aktiviteterne, tydelige visitationskriterier samt en fleksibilitet i udførelsen og organiseringen af aktiviteterne. Dette skal ske i samarbejde med alle interessenter i lokalområdet med henblik på den fortsatte udvikling og drift af aktiviteterne og som udgangspunkt ske indenfor den nuværende eller en mindre økonomisk ramme.